

"Emanet Zaman"

İzmir'in İzmir olduğu yılların romanı

Yazar Defne Suman, Emanet Zaman adlı romanıyla okuyucuyu Smyrna'ya tarihi bir yolculuğa davet ediyor...



Defne Suman, sosyolog şapkası olan, Tayland'da yoga eğitimi almış dünyanın her yerinde aldığı bu eğitimi geliştirmiş ve eğitmenlik yapmış bir isim. Sıfatlarının içerisinde yazarlık da var. Geçtiğimiz günlerde Doğan Yayınevi'nden çıkıp raflardaki yerini alan Emanet Zaman, Defne Suman'ın su gibi cümlelerle ördüğü son romanı.

Kurtuluş Savaşı öncesi ve sonrası İzmir'in Rum ve Türk ahalisini, savaşın yıkımlarını, bize kaybettiği anıları işliyor kitabında. Tarihi gerçeklikle kurmacanın kol kola ilerlediği, ihtiyar Osmanlı'nın her şeye rağmen neşeli zamanlarıyla, genç Türkiye'nin ilk acılarının işlendiği sağlam bir çalışma Emanet Zaman.

Suman, kitabında İzmir'de yüz yıllarca beraber yaşamış iki kadim halkın büyük yangınla

tamamen dağılan hikâyesini anlatıyor. Okuyucuyu eski İzmir'in sokaklarında dolaştırıyor, kentin simge binalarına sokuyor. Okurken Punta'da deniz havası alıyor, Bornova'da Levantenlerin sohbetlerini dinliyor ya da bir meyhanede Rumlar ve Türkler yan yana dertleşirken buluyorsunuz kendinizi. Tabii ki tüm bunlar olurken fonda Smyrna'nın ezgilerini duyuyorsunuz. Bu değerli kitabı edebiyat dünyamıza kazandıran Defne Suman ile konuştuk. Hayatını, İzmir'i, edebiyatı ve tabii ki Emanet Zaman'ı.

Defne Suman kimdir?

Çok katmanım var artık. İlk önce sosyolog idim; Boğaziçi Sosyoloji Bölümü'nü bitirdim. Master'ı Prof. Dr. Nilüfer Göle'nin yanında yaptım. Birçok seminerde eğitimini aldığım iş üzerine konuştum,

akademik kitaplarda yazılarım çıktı. Ardından akademik kariyerime devam etmek yerine sert bir "U" dönüşü yaparak bir uçağa atlayıp dünyanın doğusuna doğru yola çıktım.

Tayland'da İngilizce öğretmenliği işi buldum kendime fakat bu iş önce sosyoloji öğretmenliğine ardından da sosyal bilgiler öğretmenliğine evrildi.

Üniversitedeki öğrencilerin eğitim seviyesi epey düşük olduğu için en baştan başlamamız gerekti. Tayland'ın çok küçük bir kasabasıydı. 5 ay kalıp dönerim düşüncesiyle gittiğim bu yerde yogaya başladım. 2000 yılında oluyor tabii bu, henüz Türkiye'de yoga patlaması yaşanmamıştı ve ben de yoganın ne olduğunu bilmiyordum. Nasıl başladım hatırlamıyorum ama devamlı olmayan, bir haftalık yoga kursu vardı. Orada bir haftada öğrendiklerimi ve eğitmenlerimi çok sev-

dim ve düzenli olarak kendim uygulamaya başladım. Her sabah güneşle birlikte kalkıyor, hareketlerimi yapıyordum.

İçime ferahlık, sakinlik ve çocukluğumdan beri hissetmediğim duygular yayıldığını fark ettim. Bunlar bende dünyanın en uzak noktalarından birinde olsam da bir yuvaya dönüş hissi yarattı. Ardından da kendimle barışma, kendimi ifade etmekten korkmama durumuna büründüm. Dünyada önemli bir yer kaplıyorum demeye başladım. O yaşa kadar ne doldurmuşsam bavula, onları atıp kendimle barışma evresine girdim. Sonra da yazdıklarımı başkalarıyla paylaşma cesaretini kendimde buldum.

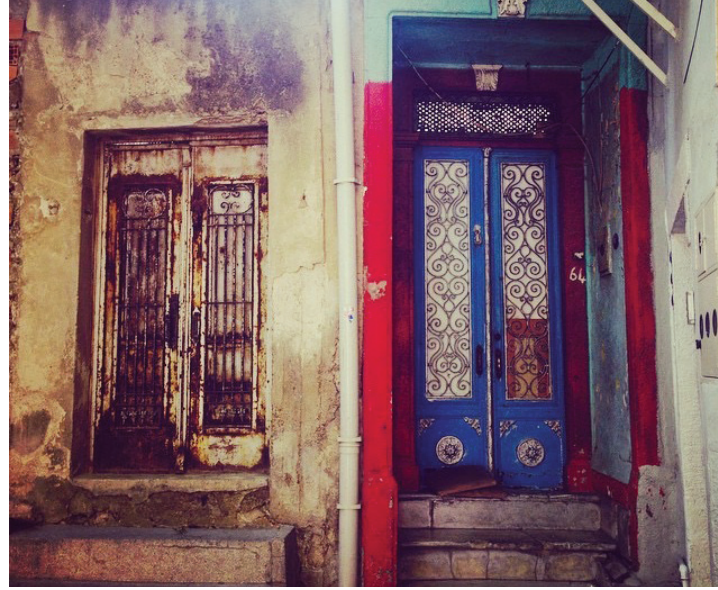
Doğu'ya yaptığınız bu seyahatin yazarlığımıza nasıl bir katkısı oldu?

Bir kere orada sakinliğin kıymetini öğrendim. İçeride dönme-

nin önemini. Bir yazarın sahip olması gereken en önemli özelliklerden biri içe dönebilmesi. İçine dönüp kendini yeniden gözden geçirebilmesi. Yoksa şu adamı çok beğendim böyle bir karakter yazayım diyerek karakter yaratamazsınız. Evet, o adamın görünüşü size ilham olabilir ama o adamın duygularını da yazacağınız zaman referans alabileceğiniz tek bir yer var, o da kendi içiniz. Hepimiz insanız ve aslında hepimiz durumlardan çok benzer şekillerde geçiyoruz. Bir kayıpla karşılaştığımızda içimiz yandığı gibi, sevindiğimiz zaman da yine aynı şekilde yüreğimiz hopluyor. O yüzden ben o gözlemleri kendi içimde yapabileceğimi ancak oradayken anladım. O içe dönüş, içe bakış Doğu'da destekleniyor. Bu içe dönüşe verilen destek belki de beni yazmaya itti. Tabii bir de yalnız kaldım, bir evim var ve etrafım televizyon yok, internet yok, telefon yok, kimsecikler yok. Bu şekilde geceler geçiyor. Elinde başka ne kalıyor ki kendinden başka? Bu pratikliği geliştirdiği için doğuya gitmiş olmak benim için müthiş bir nimetti.

"Yazma cesaretini bulmam 7 yıl sürdü"

Yazmaya girelim mi artık. Yazdıklarımı paylaşmalıyım dediğiniz nokta neresiydi? Nasıl gelişti paylaşma fikri? Yoga üzerine çalışmalar yaparak 7 yıl geçirdim. Bu sırada Hindistan'da yaşadım, Laos'a gittim, Tayland'daki hocaların müridi oldum ve yoga üzerine



öğrenebileceğim ne varsa öğrendim. Yazdıklarımı paylaşma kısmı ise birisinin bana böyle bir teklif yapmasıyla oldu. 2007'de yoga eğitmeni olan bir arkadaşım blog açmak istediklerini söyledi ve bana bloğu "Sen yaz" dedi. Ben blog nedir bilmiyorum. O sırada İsviçre'ye gidiyorum, bununla ilgili yazabileceğimi söyledim. Ama bu cesareti bulmam 7 yıl sürüyor tabii. Benim 3-5 kişi okur diye düşündüğüm o yazı çok rağbet gördü. Ardından bir tane daha yazdım, bir tane daha derken arkası geldi. Ben okurdan pozitif yorumlar aldıkça cesaretlendim. Böyle 2007'den 2011'e kadar yoga, kişisel gelişim, kişisel keşif, Türkiye'de yaşamak, Türk toplumu, kadın olmak, tek başına yolculuk yapmak gibi birçok konu üzerine hayli fazla yazı yazdım. "Mavi Orman" adlı kitabım o yazıların toplandığı bir kitap olarak çıktı.

Saklanbaç adlı bir kitabınız da vardı...

"Saklanbaç" gerçek bir saklanbaçtı. İzmir Kitap Fuarı'nda bir okur getirdi, imzalamam için. Çok şaşırdım, nereden bulduğunu sordum. Bulması zor bir romandır, çünkü saklanıyor.

"Emanet Zaman bir İzmir romanı."

Emanet Zaman yeni romanınız. Peki, bu güzel İzmir romanı neler anlatıyor okura? "Emanet Zaman" eski İzmir'de geçiyor. Açılış sahnemiz 1905 yılında İzmir limanına giren bir gemi. İlk olarak karşımıza, aslında hiç olmayacak bir karakter çıkıyor. İngiliz Kraliçesi için çalışan Hintli casus Avinaş Pillai. Yani böyle ilginç bir karakter çıktı yazarken. Avinaş Pillai, kitabın kilit karakteri. Olayların çözümünü sağlayan kişi, casusluğunun da sayesinde o oluyor. Açılışımız da onunla başlıyor. Özellikle bölüm sonlarında casusumuz ve diğer önemli karakter olan Şehrazat'ın konuşmalarında olmak üzere bazı noktalarda kitabın Antik Yunan Tiyatrosu tadında devam ettiğini göreceğiz okuyucu.

"İzmir beni seçti. Ben bir süre de olsa Smyrna'da yaşamak istiyordum dedim"

İstanbul doğumlu ve Yunanistan'da yaşıyorsunuz.

İzmir sinemada da, edebiyatta da hak ettiği kadar yer bulmuyor. Sizin romanınızın bu kente dayanmasının nedeni nedir?

İzmir beni seçti. Gerçekten bu konu ve kent beni seçti, böyle bir niyetim yoktu. İzmir'i hiç bilmiyordum, hele eski İzmir hakkında bilgim son derece yüzeysel ve kısıtlıydı. Buna rağmen bir yandan da aklımın köşesinde bulunan bir konuydu İzmir. Çünkü eski ya da çağdaş romanlarda, eski İzmir'i yakaladığım yerlerde onun beni çok etkilediğinin de farkındaydım. Örneğin Jeffrey Eugenides'in Middlesex adlı romanı Bursa'daki bir köyde yaşayan, Yunan ordusu bozguna uğrayınca, Türk Ordusu intikam ateşiyle bizim köyümüzü de talan edecek diyerek kaçan, İzmir'e de yolları düşen iki Rum kardeşin hikâyesini anlatır. Ben orada eski İzmir motiflerinden çok etkilenmiştim. O kitabın İzmir ile ilgili bölümünde yazar, İzmir'deki büyük yangından daha çok "bu kent ne kadar da güzeldi" diye çok güzel işlemiştir.

Her zaman renkli bir kent olmuş İzmir, tarihi, kültürü ve insanıyla...

Kozmopolit Smyrna denilen yerde Türkler, Levantenler, Ermeniler, Yahudiler, Rumlar ve güller ve şarkılar hep beraber nasıl yan yana yaşamışlar, bana inanılmaz bir şey gibi geldi. İstanbul'da böyle bir şey yok. İzmir bir kere liman kenti ve çok zengin. 19'uncu Yüzyıl'da parlayan, Fransızların, İngilizlerin geldiği bir yer. En önemlisi muhteşem bir uyumla

yaşıyorlar. İzmir'in düzenli, derli toplu da bir tarafı var. Fazla sayıda Levanten, Rum, Ermeni var. Bilmiyorum bir his geldi ve "Ben, bir süre de olsa Smyrna'da yaşamak istiyorum" dedim. Bunun için üç yol vardı. Okuyabilirdim ama maalesef yeterince ayrıntılı şekilde bu dünyayı verebilecek bir kitap bulamadım. Zaman makinemiz da olmadığına göre elimize orayı yaşamak için sadece edebiyat kalıyor. Ben bunu ancak yazarak yaşayabilirim dedim ve giriştim bu kitaba.

"1800'lerden 1921'e kadar tüm harita ve bina fotoğraflarını topladım"

Çok fazla bilmiyordum dediniz bu kenti. Kitabın tarihi bir gerçeklik tarafı da var, araştırma evreniz nasıldı? Yunanistan'da yaşıyordunuz, oradaki kaynaklardan faydalanabildiniz mi?

Araştırma yaparken sosyolog olmam çok işime yaradı. Bu evrede bu birikimden fazlasıyla yararlandım. Kurguyla araştırma el ele gitti. Çünkü eski İzmir çok geniş, kapsamlı bir kent ve benim neyi araştıracağımı bilmem gerekiyordu. 19'uncu Yüzyıl İzmir'i var, 18'inci Yüzyıl İzmir'i var, bu böyle gidiyor. O yüzden araştırma alanımı daraltmam gerekti. Araştırmayla kurgu el ele iki sene sürdü. Ele geçen her şeyi kullandım. Amerika'daydım o sırada. Orada istediğin tüm kitapları kütüphaneye getirtebilmek gibi güzel bir durum



var. Bir kere 19 ve 20'inci Yüzyıl İzmir'i ile Balkan Savaşları ve 1. Dünya Savaşıyla ilgili ne yazılmışsa okudum. Kurgunun geçtiği sırada dünyada neler oluyor, günlük hayat nasıl, teknoloji ne durumda gibi ayrıntılarla da ilgili çalışmalar, araştırmalar yaptım. Ve tabii İzmir'in sokakları. O dönemin haritalarıyla çalıştım. 1800'lerden 1921'e kadar tüm haritaları ve bina resimlerini, fotoğraflarını topladım.

Oldukça ayrıntılı çalışmışsınız, peki Yunanistan'dan faydalanabildiniz mi?

Yunanistan'da Nea Smirni adında buradan giden Rumların götürdükleriyle kurdukları bir kent var ve orada da bir müze. Eski İzmir'e dair kıyafetler, dantelli yapılar, şapkalar, asker üniformaları, fotoğraflar gibi ellerinde eski İzmir'e dair ne varsa o müzede sergileniyor. Sonra kütüphaneler var, orada birçok özel günlük buldum, gazeteler, moda dergileri vardı.

Atina'da günlük hayata dair çok şey buldum ama Türkiye'deki kaynaklarda bunları bulamadım.

O kentin sakinleri, bu toprakların insanları aslında...

Küçük Asya Rumları diye bir millet var ve onları biraz Anakara Yunanistan'ının Rumları ile birbirlerinden ayırmamız gerekiyor. Birçokları o dönem anakaraya hiç gitmemişler. Örneğin kitapta Avinaş, Rum Panayota karakterine "Var mı Yunanistan'da akrabamız" diye soruyor, o da "Beyim siz buralardan değilsiniz, siz bilmezsiniz, bizim Yunanistan'da akrabamız neden olsun, biz Küçük Asya Rumlarıyız" diyor. Bu insanlar buraya gelmemişler, hep bu topraklarda yaşamışlar. Ardından sonradan gelen herkesle olduğu gibi Türklerle de dost ilişkileri kurmuş, birlikte yaşamışlar. Milliyetçilik de henüz çok yeşermemiş olduğu için sorunsuz yaşamışlar.

Romanın adını yani, "Emanet Zaman"ı önemsiyorum. Neden bu isim?

"Borrowed Times" aslında, İngilizcesi bu. Emanet değil de ödünç. Ama ben "ö" ve "ç" harflerinin kitap isimlerinde kullanılmasını sevmiyorum. O yüzden ödünç yerine başka bir kelime düşünürken emanet geldi, uydu da güzel oldu. Fakat benim icadım değil, "Ödünç Zamanlar".

Balkan Savaşları'nın, 1. Dünya Savaşı'nın bittiği, Anadolu'da çalkantıların olduğu bir dönemde, İzmir'in vur çatlasın çal oynasın, bize bir şey olmaz tavrını gören bir İngiliz Diplomat onlara "Siz aslında ödünç bir zamanda yaşıyorsunuz, bu zamanı geri vermek zorunda kalacaksınız" diyor. Yaşanılan bu rahat hayatın çok geçici, çok uçucu olduğunu anlatmak için kullandığı bir cümleden geliyor. Aslında kitap da o neşeli zamanda geçiyor biraz. Ben o kozmopolit, herkesin uyum içerisinde yaşadığı İzmir'i vermek istedim.

Panayota baktığı zaman denize, yaşam sevinciyle doluyor. Burada yaşama bağlı bir duyguyla birlikte, mutlu zamanı emaneten elimizde tutuyoruz, her an geri verebiliriz duygusunu da kurmak ve okuyucuya vermek istedim ben.

Ayrıca Emanet Zaman Yunanistan'da da basıldı. Orada ana karakterlerden biri olan Şehrazat'ın adını alarak basıldı. "Şehrazat'ın Suskunluğu" olarak. İki ismi de düşünüyordum ben. Birini Türklere verdim, birini Yunanistanlılara...

■ Şükran Yücel

Bazı kelimeler çok güzel!



Edith karakterini sormak istiyorum. Bugün bile Türkiye’de erkek egemenliğinin altında ezilen onca kadına bakınca Edith, çok özel bir karakter...

Edith Sofia Lamarck, benim tabi kendimle özdeşleştirdiğim, beni ifade etmeye en kolay aracı olan karakter oldu. Kendi zamanı bir yana bugün bile yaşasa eksantrik bir kadın. Çok genç yaşından itibaren isyankar tavırları var. Ama bu bir ergen isyankarlığı değil, en baştan beri aslında kendini tamamlamış, kadın olma halini yaşayan ve bunu gururla taşıyan bir kadın aslında.

Romanda Avinaş ona bakar bakmaz aklından ilk geçen şey “Ben bu kadına asla yüzde yüz sahip olamayacağım, ne kadar yaklaşırsam yaklaşayım, kendi vardığı yere beni götürmeyecek” gibi bir hissi var. O da aslında Edith’in ne denli tamamlanmış olduğunu gösteriyor. Asla kendini tamamlamak için bir erkeğe ihtiyaç duymayacak. Bir taraftan böyle bir karakter, çok tamam çok sağlam fakat bir taraftan da çok yalnız bir karakter. Anladığımız kadarıyla bu tamamın içerisinde bir erkeği hayatının içerisinde nasıl katabileceğini bilemiyor. Özgürlüğümüz için savaşıırken yalnızlığa da düşebiliriz, o yalnızlığın içinde acaba yan yana bir erkekle nasıl yaşayabiliriz sorusunu sordurtuyor bize Edith.

Yeni kitaplar olacak mı?

Olmaz olur mu, tabii ki devam ediyor. Şu anda yeni bir roman yazıyorum. İsmi “Yaz Sıcağı”. Bizim aslında pek konuşulmayan meselelerimiz üzerine yazıp çiziyorum.

Kelimeler kelimeler kelimeler... Kelimeler o kadar etkilidir ki, insanların hayatını değiştirebilir. Hangi dilde olursa olsun, kelimelerin sırrına erişmek, dünyayı kendimize tanımlamak anlamına gelir. Bir bebek ilk kelimeleriyle hayatı keşfetmeye başlar. Kelimeleri çoğaldıkça çevresindeki kişileri, nesneleri tanıma sürecinde her gün yeni adımlar atar. Bir bebeğin ana dilini öğrenmeye çabalaması ne büyüü bir yolculuktur. Yabancı bir dünya birdenbire tanıdık bir mekâna dönüşür. Kelimeler evimizdir, yuvamızdır, memleketimizdir. Yabancı bir ülkede, kendi dilinizi konuşan birilerine rastladığınızda, onlarla hemen kaynaşırsınız. Birkaç kelime, sizi buluşturur. Kırk yıllık dost gibi kucaklaşırsınız. Kelimelerin öyle bir sihri vardır. Ağulu kelimeler de vardır. Ağızdan kaçmasıyla insanı insana, kardeşi kardeşe düşman eden. Ulusları çarpıştıran. Uzun ve bitmeyen savaşlara yol açan. İsteriz ki kelimeler dostluğa, kardeşliğe, sevgiye, iyiliğe, barışa köprü olsun. Hep güzel kelimelerle diyalog kuralım.

Kelimeler her gün hayatımızdan eksiliyor. Kelimelerle birlikte hayatımızdan da bir şeyler eksiliyor. Neyin eksildiğini bilmeyenler, kelimelerin hasretini çekmeyi de bilmiyorlar. Bazı işaretler, simgeler kelimelerin yerini almaya başladı. Gülen yüz, üzgün surat ve bilemediğim bir dolu simge kelimeleri unutturacak kadar iletişimde kullanılmaya başlandı. Önce kelimeleri saymaya başlamıştık. Sonra “karakter” denilen harfleri ve boşlukları saymaya başladık. Hayatımızda yeni bir boşluk oluştu. Meramınızı 140 karaktere sığdırmaya alıştınız. Artık uzunca bir makaleyi sonuna kadar okumak yoruyor insanların çoğunu. “Özetleyiversene şunu.” diyor kimisi. Gazeteler daha az okunur oldu. Resimlerine bakıyor, başlıkları ve spotları okuyor çoğu. Gazeteler de bunun farkında. Dergiler, gazeteler yazıları kısa tutup, fotoğraflara, resimlere daha çok yer ayırdı. İnternetle yarışırken, ne gelir elimizden? Dünyamız giderek daha da görsel hale geliyor.

Kelimeler ölüyor mu?

Kullanılmayan, unutulmuş, silinen, tedavülde kalkan kelimeler nereye gider? Kelimelerin mezarlığı eski sözlükler midir? Ya da internet yaygınlaşalı gözden düşüp çöpe atılan ansiklopediler mi? Sahaflardaki eski, büyüü kitaplar mı? Boşuna yazmamıştı sevgili şair arkadaşım Didem Madak: “Kelimelerin mezarlığında gece bekçisiydim. / Dirilecekleri günü bekledim.” Kelimeler o bu dizeleri yazdıktan bu yana birbiri ardına ölmeye devam ediyorlar. Dirilecek gibi de görünmüyorlar. Giderek daha az kelime dağarcığıyla idare ediyor insanlar. Bilgisayardaki işaretle, hayatımızı işgal ediyor. Oysa kelimeler en büyük hazinemiz. Onlarla seviniyor, onlarla üzülmüyoruz. Onlarla düşünüyor ve hatırlıyoruz.

Kelimelerin ölüp gittiğini görüp üzülen Banu ve Onur Ertuğrul güzel bir projeyi hayata geçirmişler. Güzel kelimeler hayatımızdan tümüyle kaybolup gitmeden onlara bir saygı duruşunda bulunmak istemişler. Lûgat365 fikri tek bir kelimeye inanarak başlamış: Hissikablelvuku... Oldukça ağıdalı bir kelime. Ezberlemesi bile zor. Ama kendine has bir melodisi var. Önsezi anlamına geliyor. “Bu kaybolup giden kelimelerin heyecanını yaşayan başkaları da vardır” diye işe girişmişler. Önce kitaplarda ve sözlüklerde güzel kelimeleri arıyorlar. Anlamları çıkarıyor, kelimelerin etimolojik hikâyelerini araştırıyor, kullanıldıkları eserleri tarıyorlar. Sonra Twitter, Instagram ve Facebook üzerinden her gün bir kelimeyi anlamı, kökeni ve kullanımlarıyla paylaşmaya başlıyorlar. Bir sene boyunca her gün bir güzel kelimeyi paylaşıyor ve bir sene sonunda 365 kelimeye ulaşınca bitiriyorlar. Can Yayınları da bu projeye ilgilenecek kitap olarak yayımlanmasına önayak oluyor.

“Lûgat365, bazı kelimeler çok güzel”, gerçekten çekici bir kitap. Kelimelerle bir yolculuğa çıkıyoruz. Artık kullanılmayan eski kelimeleri hatırlıyoruz. Bilmediğimiz bazı kelimeleri öğreniyoruz. Arapça ve Farsçadan devşirilen bazı kelimeleri sevmeyebilirsiniz ama onlar bize toplumumuzun geçmişini, geleneklerini, hatıralarını, hissiyatını ve tarihini hatırlatıyorlar. Kitapta yazarların örnek cümleleriyle kelimeler can buluyor, dirilir gibi oluyorlar. Gündelik hayat içinde kullanılmadıkça elbette dirilmiyorlar. Ama hatırlamak, hatırlatmak, paylaşmak güzel şey.

“Güzel insanlar güzel atlara binip gittiler.” demişti Yaşar Kemal. Güzel kelimeler de güzel kitaplarda dirilmeyi bekliyorlar. Kelimeler ölmesin. Hep güzel duyguları, umudu, barışı dillendirsinler. Günün kelimesi “ümitvar” olsun. Umudumuz hiç tükenmesin.